

**Міністерство освіти і науки України  
Запорізький національний технічний університет**

**В.М.Кириченко**

**Правознавство**  
Навчально-методичний посібник  
для студентів денної форми навчання  
усіх спеціальностей  
(за вимогами кредитно-модульної системи)

Запоріжжя - 2006

## Зміст

1. Передмова .....	4
2. Робоча програма навчальної дисципліни “Правознавство” ...	6
3. Методичні рекомендації щодо підготовки до семінарських занять та написанню рефератів.....	55
4. Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів та підготовки до підсумкового модульного контролю (іспиту).....	64
5. Додатки.....	67

## Передмова

Запропонований навчально-методичний посібник є комплексним документом, що відображає основні напрямки та обсяги навчальної роботи студентів Запорізького національного технічного університету денної форми навчання усіх спеціальностей з дисципліни “Правознавство” відповідно до вимог кредитно-модульної системи.

Посібник включає в себе робочу програму навчальної дисципліни, до якої ввійшли плани семінарських занять, питання для самоконтролю щодо вивчених тем та запитання для підготовки до підсумкового модульного контролю (іспиту). Кожна з цих форм навчального процесу має свої специфічні особливості і потребує спеціальної підготовки студентів. Саме тому, для їх роз’яснення і пропонуються методичні рекомендації.

Головною метою навчально-методичного посібника є надання допомоги студентам отримати систематизовані наукові знання з основних галузей національного права України, виробити вміння тлумачити і застосовувати нормативно-правові акти, юридично грамотно оцінювати юридичні факти, що сьогодні вкрай потрібно не лише юристам, а й кожній освіченій людині.

Пристаючи до вивчення навчальної дисципліни, студенту необхідно перш за все чітко усвідомити для себе практичну важливість опанування основами правових знань. Засвоєння специфічної фахової термінології, певного правового мінімуму – неодмінна передумова майбутньої професійної діяльності фахівця в обставинах сучасного економічного життя.

Незважаючи на те, що до кожної теми змістового модуля, семінарського заняття пропонується конкретний перелік літератури та питань, які мають розглядатися у ході навчання, студенти повинні творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу, виробляти у себе вміння аналізувати різноманітні підходи до праворозуміння, формувати та обґрунтовувати своє бачення проблем в галузі права. Ґрунтовніше опанування матеріалом передбачає вивчення рекомендованої літератури. При цьому кожному студенту необхідно звернути увагу не тільки на підручники та навчальні посібники, але й на нормативно-правові акти та додаткові наукові джерела.

Закріпленню здобутих знань сприятимуть також контрольні питання, що додаються до кожної теми змістового модуля.

Своєчасне користування даним посібником допоможе студентам поглибити і закріпити знання, отримані на лекціях, семінарських заняттях і в процесі самостійної роботи з навчальною і науковою літературою, зорієнтуватися в загальному обсязі навантаження та спланувати раціональне використання свого часу на вивчення дисципліни.

У цілому, навчально-методичний посібник покликаний забезпечити підготовку студентів до різних форм навчальних занять і самостійної роботи з вивчення програми курсу.

## Робоча програма навчальної дисципліни „Правознавство”

### Структура програми навчальної дисципліни ”Правознавство”

#### Розподіл навчального часу за формами занять

Кредитний модуль	Кількість кредитів відповідних ЕCTS	Загальна кількість годин	Загальна кількість аудиторних годин	Лекцій	Семінарських занять	Самостійна робота студентів під керівництвом викладача	Самостійна робота студентів	Форма контролю
Модуль 1	1	36	24	8	8	8	12	Модульна комплексна контрольна робота
Модуль 2	1	45	30	10	10	10	15	Модульна комплексна контрольна робота
Разом	2	81	54	18	18	18	27	Іспит

### Мета і завдання навчальної дисципліни

#### Мета навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни „Правознавство” є засвоєння студентами основних теоретичних положень і понять національного права України, розуміння ними Конституції та чинного законодавства України, закономірностей побудови правової держави, формування в

них високого рівня правової свідомості та правової культури, вміння тлумачити і правильно застосовувати нормативно-правові акти в практичній діяльності, грамотно оцінювати юридичні факти, вільно орієнтуватися в сучасному правовому полі.

### **Завдання навчальної дисципліни**

Завданням навчальної дисципліни є надання студентам систематичних знань з юридичних наук (правознавство), виховання в них поважного ставлення до Конституції, законів та підзаконних правових актів України. Студенти повинні володіти певною сумою загальнотеоретичних уявлень про право та здобути правовий мінімум знань з конституційного, цивільного, сімейного, трудового, адміністративного, кримінального права України.

### **У результаті вивчення предмета, студенти повинні знати:**

- загальнотеоретичні правові поняття та терміни;
- структуру права та законодавства;
- поняття і ознаки правосвідомості та правової культури, правової поведінки та юридичної відповідальності;
- питання функціонування системи права, дії механізму правового регулювання;
- підстави виникнення, зміни та припинення правових відносин;
- основи конституційного права України;
- органи державної влади та місцевого самоврядування України;
- судові, правоохоронні та правозахисні органи України;
- основні визначення та поняття головних галузей законодавства України;
- джерела чинного законодавства України;
- правила підготовки та застосування нормативно-правових актів в Україні.

### **Після вивчення предмета студенти повинні вміти:**

- володіти загальнотеоретичними поняттями і термінами та вміти використовувати їх;

- характеризувати і тлумачити норми Конституції та чинного законодавства України;
- правильно застосовувати у практичній діяльності та повсякденному житті закони та підзаконні акти України;
- орієнтуватися в сучасному правовому полі;
- розмежовувати правові відносини у суспільстві;
- використовувати правові процедури захисту прав і свобод людини у судових та інших державних органах України;
- правильно користуватися спеціальною літературою з різних галузей права України;
- грамотно оцінювати юридичні факти; аналізувати сучасні проблеми розвитку суспільства і виробляти власну життєву позицію.

### Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

№ змістового модулю	Назва змістового модулю	Назва і номер теми змістового модулю	Кількість годин відведених на:				Повне навчальне навантаження студента	
			Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота під керівництвом викладачів	Самостійна робота	Всього годин	Всього кредитів
		Вступ	1					
1.	Основи теорії права	1. Основні поняття теорії права	2	2	2	4	18	0,5
		2. Основи правосвідомості та правової культури, правової поведінки та юридичної відповідальності	1	2	2	2		

2.	Основи конституційного права України	3. Конституційний лад України	1	1	1	1	18	0,5
		4. Органи державної влади та місцевого самоврядування України	1	1	1	2		
		5. Конституційні засади організації та здійснення правосуддя в Україні	1	1	1	2		
		6. Конституційні засади діяльності правоохоронних та правозахисних органів України	1	1	1	1		
Термін проведення I-го підсумкового модульного контролю - 8 тиждень								
3.	Основні галузі права України	7. Основи цивільного права України	2	2	2	4	45	1
		8. Основи сімейного права України	2	2	2	2		
		9. Основи трудового права України	2	2	2	4		
		10. Основи адміністративного права України	2	2	2	3		
		11. Основи кримінального права України	2	2	2	2		
Термін проведення II-го підсумкового модульного контролю - 17 тиждень								
		Усього годин	18	18	18	27	81	2



## **Зміст робочої програми навчальної дисципліни зі структурою знань кожного змістового модуля**

### **Вступ.**

Предмет, завдання, структура та зміст навчальної дисципліни.

### **Змістовий модуль I. Основи теорії права**

#### **Тема 1. Основні поняття теорії права**

Місце і роль права в системі соціальних норм. Поняття соціальних норм. Види соціальних норм. Право і мораль та їх відмінні ознаки.

Поняття права. Об'єктивне та суб'єктивне право. Ознаки права. Сутність права. Зміст права та його види. Функції права. Джерела права та його форми. Закони і підзаконні акти.

Система права. Предмет та метод правового регулювання. Галузь права, інститут права, підгалузь права. Система законодавства. Поняття систематизації законодавства та його форми.

Поняття норми права. Ознаки правових норм. Структура норми права. Поняття гіпотези, диспозиції, санкції. Види норм права.

Правові відносини: поняття та структура. Суб'єкти правовідносин. Правосуб'єктність, правоздатність, дієздатність. Відмінність правоздатності та дієздатності фізичних та юридичних осіб. Об'єкти правовідносин та їх види. Зміст правовідносин. Суб'єктивне право та юридичні обов'язки. Поняття юридичних фактів та їх види.

#### **Питання, які виносяться на семінарські заняття**

1. Місце і роль права в системі соціальних норм. Право і мораль.
2. Поняття, ознаки, сутність і зміст права, його функції та джерела.
3. Система права і система законодавства.

4. Правові норми: поняття, ознаки, структура та види.
5. Правові відносини. Суб'єкти, об'єкти і зміст правових відносин. Юридичні факти.

### **Теми рефератів для презентації на семінарах**

1. Співвідношення норм права з іншими соціальними нормами.
2. Сутність, зміст та основні функції права.
3. Система права і система законодавства: співвідношення і взаємозв'язок.
4. Норми права: поняття, структура, види.
5. Склад і зміст правовідносин.

### **Завдання для самостійної роботи**

**Завдання 1.** Розпочати роботу над складанням словника основних понять та термінів з правознавства.

Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: соціальні норми; право; об'єктивне право; суб'єктивне право; зміст права; функція права; джерело права; закон; підзаконні акти; система права; галузь права; підгалузь права; інститут права; система законодавства; інкорпорація; кодифікація; консолідація; норма права; гіпотеза; диспозиція; санкція; правові відносини; суб'єкти правовідносин; фізична особа; юридична особа; правоздатність; дієздатність; правосуб'єктність; деліктоздатність; об'єкти правовідносин; юридичні факти; юридичні події; юридичні дії.

**Завдання 2.** Назвати та охарактеризувати основні види соціальних норм.

**Завдання 3.** Скласти схему розподілу нормативно-правових актів на закони і підзаконні акти та їх види.

**Завдання 4.** Назвати структурні елементи системи права та системи законодавства.

**Завдання 5.** Використовуючи чинне законодавство, розкрити структуру норми права.

### **Питання для самоконтролю**

1. Що відрізняє правові норми від норм моралі?

2. У чому полягає сутність та зміст права?
3. Як Ви розумієте поняття „джерело права“?
4. Що таке система права і система законодавства?
5. Які форми систематизації законодавства Ви знаєте?
6. Як співвідносяться між собою такі поняття, як „галузь права“, „підгалузь права“, „інститут права“?
7. Як Ви розумієте поняття і ознаки норм права?
8. Назвіть ознаки та види нормативно-правових актів.
9. Що таке „гіпотеза“?
10. Що таке „диспозиція“?
11. Що таке „санкція“?
12. Визначіть поняття та види суб'єктів і об'єктів правовідносин.
13. Охарактеризуйте окремі види юридичних фактів.

**Література:** 1,2,35,53,58,66,67,69,70,74-76,83,85-87,89-91,93,100,106, 107,109,118.

## **Тема 2. Основи правосвідомості та правової культури, правової поведінки та юридичної відповідальності**

Поняття і види правосвідомості та правової культури. Ознаки правосвідомості. Поняття, ознаки і види правомірної поведінки. Правопорушення: поняття та види. Склад правопорушення та його ознаки. Поняття і основні ознаки юридичної відповідальності. Мета і функції юридичної відповідальності. Підстави притягнення і звільнення від юридичної відповідальності.

### **Питання, які виносяться на семінарське заняття**

1. Поняття і види правосвідомості та правової культури.
2. Правомірна поведінка: поняття, ознаки та види.
3. Правопорушення: поняття, ознаки та види.
4. Юридична відповідальність: поняття, ознаки та види.

### **Теми рефератів для презентації на семінарі**

1. Правова культура, її види та зміст.
2. Види правомірної поведінки.

3. Види і причини правопорушень.
4. Позитивна і ретроспективна юридична відповідальність.

### **Завдання для самостійної роботи**

**Завдання 1.** Продовжити роботу над складанням словника основних понять та термінів з правознавства.

Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: правова свідомість; правова культура; правомірна поведінка; правопорушення; злочин; проступок; склад правопорушення; об'єкт правопорушення; об'єктивна сторона правопорушення; суб'єкт правопорушення; суб'єктивна сторона правопорушення; вина; умисел; необережність; мотив; мета; юридична відповідальність.

**Завдання 2.** Назвати та охарактеризувати види правової свідомості.

**Завдання 3.** Назвати та охарактеризувати види правомірної поведінки.

**Завдання 4.** Скласти схему основних ознак правопорушення.

**Завдання 5.** Скласти схему видів юридичної відповідальності.

### **Питання для самоконтролю**

1. Як Ви розумієте поняття „правова свідомість” та „правова культура”?
2. Визначте поняття та види правомірної поведінки.
3. Назвіть ознаки правопорушення.
4. Дайте характеристику основних причин правопорушень і поясніть в чому вони полягають?
5. Чим відрізняються злочини від проступків?
6. Які Ви знаєте види проступка?
7. Як Ви розумієте поняття „склад правопорушення”?
8. Розкрийте поняття юридичної відповідальності.
9. Які види юридичної відповідальності Ви знаєте?
10. Підстави юридичної відповідальності.

**Література:** 1,2,35,53,58,66,67,69,70,74-76,83,85-87,89-91,93,100,106,107,109,118.

## **Змістовий модуль II** **Основи конституційного права України**

### **Тема 3. Конституційний лад України**

Конституційне право як провідна галузь національного права України. Конституція України. Поняття та основні принципи конституційного ладу України. Державний устрій (лад) України. Територіальний устрій України. Правовий статус мов в Україні. Державна символіка України.

Поняття громадянства. Конституційно-правовий статус громадян, іноземців і біженців в Україні. Поняття і види основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Гарантії та захист прав і свобод людини і громадянина.

#### **Питання, які виносяться на семінарське заняття**

1. Загальні засади конституційного ладу України.
2. Конституційні права і свободи людини і громадянина.
3. Інститут громадянства в Україні.

#### **Теми рефератів для презентації на семінарі**

1. Конституція України – Основний Закон держави.
2. Основні принципи конституційного ладу України.
3. Конституційно-правовий статус громадянина України.
4. Єдність та відмінність понять „людина”, „особа”, „громадянин”.

#### **Завдання для самостійної роботи**

**Завдання 1.** Продовжити роботу над складанням словника основних понять та термінів з правознавства.

Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: Конституція України; конституційний лад; людина; особа; громадянин; правовий статус громадянина; апатриди; біпатриди; права і свободи людини.

**Завдання 2.** Назвати основні принципи конституційного ладу України.

- Завдання 3.** Назвати та охарактеризувати причини на яких ґрунтується чинне законодавство України про громадянство.
- Завдання 4.** Скласти список документів, які підтверджують громадянство України.
- Завдання 5.** Скласти схему набуття громадянства України.

### **Питання для самоконтролю**

1. Що таке „Конституція України”?
2. Що віднесено до державної символіки України?
3. У чому полягає єдність та відмінність понять „людина” та „громадянин”?
4. Який порядок набуття та припинення громадянства України?
5. Назвіть умови вступу до громадянства України.
6. Хто приймає рішення про прийняття, відновлення, вихід, втрату громадянства України?
7. В яких випадках громадянство України втрачається?
8. На які групи можна поділити конституційні права громадян України?
9. Що таке „рівноправність громадян”?
10. Що належить до особистих прав громадян України?
11. Що таке міжнародні стандарти в галузі прав людини?

**Література:** 1,2,27,36,46,61-65,68-70,74,85-88,90,91,96,112,118.

### **Тема 4. Органи державної влади та місцевого самоврядування України**

Поняття, система та види органів державної влади України. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України та її повноваження. Правовий статус народного депутата України. Конституційно-правовий статус Президента України. Поняття виконавчої влади і система її органів. Кабінет Міністрів України. Центральні органи виконавчої влади. Місцеві державні адміністрації.

Поняття, структура та повноваження місцевого самоврядування в Україні. Органи місцевого самоврядування та порядок їх формування.

## **Питання, які виносяться на семінарське заняття**

1. Верховна Рада України – єдиний законодавчий орган держави.
2. Конституційний статус Президента України.
3. Система органів виконавчої влади.
4. Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні.

## **Теми рефератів для презентації на семінарі**

1. Конституційний розподіл державної влади в Україні та межі їх повноважень.
2. Основні повноваження Верховної Ради України.
3. Законодавчий процес – найважливіша функція парламенту.
4. Повноваження Президента України.
5. Виконавча влада в Україні.
6. Система місцевого самоврядування в Україні та її принципи.

## **Завдання для самостійної роботи**

**Завдання 1.** Продовжити роботу над складанням словника основних понять та термінів з правознавства.

Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: виборче право; виборча система; референдум; державна влада; Верховна Рада України; парламент; народний депутат України; Президент України; вето; імпічмент; Кабінет Міністрів України; центральні органи виконавчої влади; місцеві державні адміністрації; місцеве самоврядування; органи самоорганізації населення в Україні.

**Завдання 2.** Використовуючи Конституцію України, розкрити гілки державної влади.

**Завдання 3.** Скласти схему процесу створення, зміни і скасування законів в Україні.

**Завдання 4.** Скласти схему системи органів виконавчої влади в Україні.

**Завдання 5.** Скласти схему системи місцевого самоврядування в Україні.

## **Питання для самоконтролю**

1. Система органів державної влади за Конституцією України.
2. Що таке „вибори” і „референдум”?
3. Який порядок обрання народних депутатів України та їх повноваження?
4. Які Ви знаєте функції Верховної Ради України?
5. Що означає поняття „законодавчий процес”?
6. Які Ви знаєте найважливіші повноваження Президента України?
7. Що означає термін „імпичмент”?
8. Що таке „Кабінет Міністрів України”?
9. Які головні функції виконавчої влади в державі?
10. Що належить до місцевих органів виконавчої влади?
11. Яка роль органів місцевого самоврядування у системі „державна - суспільство”?
12. Які Ви знаєте органи самоорганізації населення?

**Література:** 1,2,7,8,21,25,26,29,32,36,39,46,61-65,68-70,74,85-88,90,91, 96,112,118.

### **Тема 5. Конституційні засади організації та здійснення правосуддя в Україні**

Конституційний статус судової влади в Україні. Поняття правосуддя. Ознаки правосуддя. Принципи правосуддя.

Судова система України. Суди загальної юрисдикції. Місцеві суди. Апеляційні суди. Вищі спеціалізовані суди. Повноваження Верховного Суду України. Правовий статус суддів в Україні. Призначення та обрання суддів. Вища рада юстиції.

Конституційний Суд України. Завдання та повноваження Конституційного Суду. Призначення суддів Конституційного Суду.

### **Питання, які виносяться на семінарське заняття**

1. Поняття, основні ознаки та принципи правосуддя в Україні.
2. Судова система України. Суди загальної юрисдикції.



3. Конституційний Суд України.

### **Теми рефератів для презентації на семінарі**

1. Принципи здійснення правосуддя в Україні.
2. Система судів загальної юрисдикції.
3. Правовий статус суддів України.
4. Статус Конституційного Суду України, його склад та повноваження.
5. Суб'єкти права та форми звернення до Конституційного Суду України.

### **Завдання для самостійної роботи**

**Завдання 1.** Продовжити роботу над складанням словника основних понять та термінів з правознавства.

Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: судова влада; правосуддя; судова система; судочинство; суддя; суди загальної юрисдикції; місцевий суд; апеляційний суд; спеціалізований суд; Верховний Суд України; Конституційний Суд України; конституційне подання; конституційне звернення.

**Завдання 2.** Назвати та охарактеризувати ознаки та принципи правосуддя в Україні.

**Завдання 3.** Скласти схему судів загальної юрисдикції.

**Завдання 4.** Назвати вимоги до кандидатів на посаду суддів.

**Завдання 5.** Назвати склад Конституційного Суду України та порядок його формування.

### **Питання для самоконтролю**

1. Дайте визначення поняття „правосуддя” та охарактеризуйте принципи здійснення правосуддя в Україні.
2. Що входить у систему судів загальної юрисдикції?
3. Які існують вимоги до кандидатів на суддівські посади?
4. Як здійснюється обрання та призначення суддів на посаду в Україні?
5. Охарактеризуйте статус Верховного Суду України в системі судів загальної юрисдикції.
6. Яка процедура формування Конституційного Суду України?

7. Які Ви знаєте форми звернення до Конституційного Суду України?
8. Які нормативно-правові акти регулюють діяльність судової гілки влади в Україні?

**Література:** 1,2,6,9,12,13,16,19,31,36,38,46,49,61-65,69,70,74,77,79,81, 84-88,90,91,96,97,101-105,108,112,118.

### **Тема 6. Конституційні засади діяльності правоохоронних та правозахисних органів України**

Правоохоронні органи України. Прокуратура та її місце в системі органів державної влади України. Функції прокуратури. Органи внутрішніх справ України. Поняття, структура і принципи діяльності міліції. Служба безпеки України. Державна податкова служба України.

Правозахисні органи України. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Система органів юстиції України. Нотаріат в Україні. Адвокатура України.

#### **Питання, які виносяться на семінарське заняття**

1. Поняття, система і завдання правоохоронних органів України.
2. Поняття, система і завдання органів прокуратури України.
3. Поняття та система органів внутрішніх справ України. Основні завдання та функції міліції.
4. Правозахисні органи України.

#### **Теми рефератів для презентації на семінарі**

1. Система правоохоронних органів України.
2. Основні завдання та функції прокуратури України. Акти прокурорського реагування.
3. Міліція – основна служба органів внутрішніх справ України.
4. Органи державної податкової служби України.
5. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.
6. Органи юстиції України. Нотаріат.
7. Адвокатура України.

## **Завдання для самостійної роботи**

**Завдання 1.** Продовжити роботу над складанням словника основних понять та термінів з правознавства.

Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: правоохоронні органи; прокуратура; органи дізнання; органи внутрішніх справ; міліція; Служба безпеки України; державна податкова служба; правозахисні органи; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; органи юстиції; нотаріат; нотаріус; адвокатура; адвокат.

**Завдання 2.** Скласти схему системи органів прокуратури України.

**Завдання 3.** Скласти схему структурних підрозділів міліції.

**Завдання 4.** Назвати основні права Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

**Завдання 5.** Назвати основні види адвокатської діяльності.

## **Питання для самоконтролю**

1. Дайте визначення правоохоронних органів України.
2. Як здійснюється правоохоронна діяльність в Україні?
3. Що входить у систему правоохоронних органів України?
4. Які завдання покладаються на правоохоронні органи України?
5. На яких принципах будується діяльність прокуратури України?
6. З яких підрозділів складається міліція, і які вони виконують функції?
7. Які права надаються міліції?
8. Які Ви знаєте форми реагування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини на факти порушення прав і свобод людини і громадянина?
9. Назвіть основні напрями діяльності органів юстиції України.
10. Які нотаріальні дії вчиняються органами нотаріату?
11. Назвіть види адвокатської діяльності в Україні?
12. Які правові гарантії надаються адвокатам в Україні?

**Література:** 1,2,9-11,13,15,16,18,22,38,69,70,74,77,79,80,82,84-87,90,91  
95,97,102-105,108,114,118.

## **Змістовий модуль III Основні галузі права України**

### **Тема 7. Основи цивільного права України**

Поняття та предмет цивільного права України. Джерела цивільного права. Цивільний кодекс України.

Цивільно-правові відносини. Майнові та особисті немайнові відносини. Суб'єкти та об'єкти цивільно-правових відносин. Фізична особа. Цивільна правосуб'єктність. Цивільна правоздатність та дієздатність. Види цивільної дієздатності. Юридична особа. Ознаки юридичної особи. Види юридичних осіб. Зміст цивільно-правових відносин. Захист цивільних прав людини.

Право власності. Форми власності. Суб'єкти права власності в Україні.

Зобов'язальне право. Система зобов'язального права. Суб'єкти та об'єкти зобов'язань. Зміст зобов'язань. Підстави виникнення та припинення зобов'язань.

Цивільно-правові договори. Поняття договору. Види договорів. Форми договорів. Цивільно-правова відповідальність.

Спадкове право. Спадкодавець. Спадкоємець. Спадщина. Спадкування за законом. Спадкування за заповітом. Поняття заповіту та умови його дійсності.

#### **Питання, які виносяться на семінарські заняття**

1. Поняття і система цивільного права України.
2. Цивільно-правові відносини.
3. Поняття і форми права власності в Україні.
4. Зобов'язальне право. Цивільно-правові договори.
5. Спадкове право.

#### **Теми рефератів для презентації на семінарі**

1. Суб'єкти та об'єкти цивільно-правових відносин.
2. Підстави і види цивільно-правової відповідальності.
3. Право власності в Україні та її форми.
4. Підстави виникнення та припинення зобов'язань.

5. Види цивільно-правових договорів.
6. Спадкування за законом і за заповітом.

### **Завдання для самостійної роботи**

**Завдання 1.** Продовжити роботу над складанням словника основних понять та термінів з правознавства.

Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: цивільне право; цивільно-правові відносини; майнові та особисті немайнові відносини; суб'єкти цивільних правовідносин; об'єкти цивільних правовідносин; цивільна правосуб'єктність; цивільна правоздатність; цивільна дієздатність; право власності; право приватної власності; право державної власності; право комунальної власності; право спільної власності; зобов'язальне право; суб'єкти зобов'язань; об'єкти зобов'язань; цивільно-правовий договір; цивільно-правова відповідальність; спадкове право; спадкодавець; спадкоємець; спадщина; спадкування за законом; спадкування за заповітом.

**Завдання 2.** Назвати та охарактеризувати різновиди цивільної дієздатності.

**Завдання 3.** Назвати ознаки юридичної особи.

**Завдання 4.** Використовуючи Цивільний кодекс України, скласти схему форм власності в Україні.

**Завдання 5.** Скласти схему видів договорів.

### **Питання для самоконтролю**

1. Дайте характеристику Цивільного кодексу України.
2. Дайте визначення поняття „цивільного права”, „майнових та особистих немайнових відносин”.
3. Охарактеризуйте суб'єкти і об'єкти цивільних правовідносин.
4. Що таке „фізична особа”?
5. Що таке „юридична особа”?
6. Який порядок виникнення та припинення діяльності юридичних осіб в Україні?
7. Що таке право власності і які форми власності існують в Україні?
8. Дайте визначення зобов'язальному праву та охарактеризуйте його систему.

9. Які форми і види цивільно-правових договорів Ви знаєте?
10. У чому полягає цивільно-правова відповідальність?
11. Розкрийте поняття „спадкування за законом” та „спадкування за заповітом”.

**Література:** 1,2,5,32,43,54,55,69,70,74,85-87,90,91,115-118.

### **Тема 8. Основи сімейного права України**

Поняття та предмет сімейного права України. Сімейний кодекс України. Поняття сім'ї.

Поняття шлюбу. Умови і порядок складання шлюбу. Шлюбний договір. Порядок припинення шлюбу.

Особисті немайнові права та обов'язки подружжя. Майнові правовідносини подружжя. Право власності подружжя.

Майнові права та обов'язки батьків. Майнові права та обов'язки дітей. Позбавлення батьківських прав. Аліменти.

Опіка. Піклування. Патронат.

### **Питання, які виносяться на семінарське заняття**

1. Сімейне право України: поняття та предмет правового регулювання.
2. Шлюб: поняття та умови його укладення і припинення.
3. Майнові права та обов'язки подружжя.
4. Права та обов'язки батьків і дітей.
5. Опіка і піклування. Патронат.

### **Теми рефератів для презентації на семінарі**

1. Сім'я за сімейним законодавством.
2. Шлюб за сімейним законодавством.
3. Майнові права та обов'язки подружжя.
4. Права та обов'язки батьків і дітей.
5. Позбавлення батьківських прав.
6. Опіка і піклування щодо дітей.

## Завдання для самостійної роботи

**Завдання 1.** Продовжити роботу над складанням словника основних понять та термінів з правознавства.

Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: сімейне право; сім'я; шлюб; шлюбний договір; особисті немайнові права та обов'язки подружжя; майнові правовідносини подружжя; право власності подружжя; майнові права та обов'язки батьків; майнові права та обов'язки дітей; аліменти; позбавлення батьківських прав; опіка; піклування; патронат.

**Завдання 2.** Назвати принципи сімейного права України.

**Завдання 3.** Назвати порядок укладення та припинення шлюбу.

**Завдання 4.** Назвати та охарактеризувати особисті немайнові права подружжя.

**Завдання 5.** Скласти схему прав та обов'язків батьків і дітей.

## Питання для самоконтролю

1. Визначте поняття та предмет правового регулювання сімейного права України.
2. Які принципи сімейного права України Ви знаєте?
3. Дайте визначення поняттям шлюбу і сім'ї.
4. Назвіть характерні ознаки шлюбу.
5. Назвіть ознаки сім'ї.
6. Який порядок укладення та припинення шлюбу?
7. Які відносини регулює шлюбний договір?
8. В чому полягають особисті немайнові права та обов'язки подружжя?
9. В чому полягають майнові права та обов'язки подружжя?
10. Що таке „спільна сумісна власність”?
11. Хто може бути опікуном і піклувальником?
12. Які взаємні права та обов'язки батьків і дітей передбачені законодавством?
13. Які форми правового захисту дітей Вам відомі?

**Література:** 1,2,17,30,43,55,69,70,74,85-87,90,91,98,99,118.

## **Тема 9. Основи трудового права України**

Поняття та предмет трудового права України. Система трудового права. Поняття та структура трудових правовідносин. Джерела трудового права. Кодекс законів про працю України.

Колективний договір. Поняття колективного договору. Поняття колективної угоди. Зміст колективного договору. Поняття трудового договору. Сторони трудового договору. Зміст трудового договору. Види трудових договорів. Форми трудового договору. Трудова книжка. Контракт. Порядок укладення контракту. Зміст контракту. Підстави для припинення трудового договору. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу.

Робочий час. Поняття робочого часу. Види робочого часу. Час відпочинку. Поняття часу відпочинку. Види часу відпочинку. Поняття щорічної відпустки та її види. Додаткові відпустки.

Праця жінок та молоді. Особливі умови праці жінок. Особливі умови праці молоді.

Трудова дисципліна. Поняття трудової дисципліни. Поняття обов'язку. Зміст обов'язку. Правові методи впливу на працівника. Заохочення. Дисциплінарна відповідальність. Поняття дисциплінарного проступку. Поняття та види дисциплінарного стягнення. Матеріальна відповідальність. Поняття та види матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин.

Індивідуальні і колективні трудові спори. Поняття індивідуальних трудових спорів. Порядок розгляду індивідуальних трудових спорів. Комісія з трудових спорів.

### **Питання, які виносяться на семінарське заняття**

1. Поняття і система трудового права України. Джерела трудового права.
2. Колективний і трудовий договори.
3. Розірвання трудового договору.
4. Поняття і види робочого часу та часу відпочинку.
5. Трудова дисципліна. Матеріальна відповідальність сторін трудових правовідносин.
6. Індивідуальні і колективні трудові спори.



## Теми рефератів для презентації на семінарі

1. Суб'єкти трудового права України.
2. Колективний договір та колективна угода.
3. Поняття, сторони, зміст і види трудового договору.
4. Контракт – особлива форма трудового договору.
5. Порядок прийняття на роботу.
6. Підстави розірвання трудового договору.
7. Робочий час за трудовим правом.
8. Поняття часу відпочинку та його види.
9. Особливості праці жінок та молоді.
10. Трудова дисципліна як різновид дисципліни.
11. Підстави і умови матеріальної відповідальності за трудовим правом.
12. Порядок розгляду індивідуальних трудових спорів.

## Завдання для самостійної роботи

**Завдання 1.** Продовжити роботу над складанням словника основних понять та термінів з правознавства.

Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: трудове право; система трудового права; трудові правовідносини; суб'єкти трудових правовідносин; колективний договір; колективна угода; трудовий договір; контракт; трудова книжка; робочий час; час відпочинку; відпустка; святкові дні; неробочі дні; охорона праці; трудова дисципліна; обов'язок; заохочення; дисциплінарна відповідальність; стягнення; матеріальна відповідальність; трудовий спір; комісія з трудових спорів.

**Завдання 2.** Скласти схему трудових прав громадян.

**Завдання 3.** Назвати зміст контракту і чим він відрізняється від звичайного трудового договору.

**Завдання 4.** Назвати та охарактеризувати підстави припинення трудового договору.

**Завдання 5.** Скласти схеми видів робочого часу та часу відпочинку.

## Питання для самоконтролю

1. Дайте загальну характеристику джерел трудового права України.
2. Що таке „колективний договір”?
3. Хто може виступати сторонами трудового договору?
4. Який порядок укладення трудового договору?
5. Чим відрізняється контракт від звичайного трудового договору?
6. Як оформлюється прийняття працівника на роботу і які документи він надає при прийнятті на роботу?
7. Що таке „суміщення професій” та „сумісництво”?
8. Які є підстави розірвання трудового договору?
9. Поняття трудової книжки та її значення для працівника.
10. Що таке робочий час та його тривалість?
11. Які є види відпочинку?
12. Якими правовими методами забезпечується трудова дисципліна?
13. Які види заохочень та дисциплінарної відповідальності Ви знаєте?
14. Що таке „правила внутрішнього трудового розпорядку”?
15. У чому полягає правова сутність матеріальної відповідальності сторін трудового договору?
16. Що таке трудовий спір та його види?
17. Які органи мають право розглядати індивідуальні трудові спори?

**Література:** 1-3,14,20,23,41,45,56,57,69,70,74,85-87,90-92,110,111,118.

### Тема 10. Основи адміністративного права України

Поняття та предмет адміністративного права України. Структура та функції адміністративного права. Джерела адміністративного права. Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Державне управління. Поняття і сутність державного управління. Принципи державного управління. Методи і форми державного управління. Державне управління і виконавча влада. Державна служба. Поняття та правовий статус державних службовців.

Адміністративно-правові відносини. Сутність та ознаки адміністративних правовідносин. Суб'єкти адміністративного права.

Адміністративне деліктне право. Поняття, ознаки та склад адміністративного правопорушення.

Адміністративна відповідальність. Поняття та види адміністративних стягнень.

### **Питання, які виносяться на семінарське заняття**

1. Поняття адміністративного права України.
2. Джерела адміністративного права. Характеристика Кодексу України про адміністративні правопорушення.
3. Державне управління. Державна служба та державні службовці.
4. Адміністративно-правові норми та адміністративно-правові відносини.
5. Адміністративне деліктне право.

### **Теми рефератів для презентації на семінарі**

1. Система і джерела адміністративного права України.
2. Поняття адміністративного права України.
3. Поняття, сутність, принципи і функції державного управління.
4. Адміністративно-правові норми.
5. Адміністративно-правові відносини.
6. Суб'єкти адміністративного права.
7. Адміністративне правопорушення та адміністративна відповідальність.

### **Завдання для самостійної роботи**

**Завдання 1.** Продовжити роботу над складанням словника основних понять та термінів з правознавства.

Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: адміністративне право; державне управління; державна служба; державний службовець; адміністративно-правові відносини; суб'єкти адміністративно-правових відносин; адміністративне деліктне право; адміністративно-правові режими; адміністративне правопорушення; адміністративна відповідальність; адміністративне стягнення; адміністративний примус.

- Завдання 2.** Скласти схему джерел адміністративного права України.
- Завдання 3.** Назвати та охарактеризувати основні компоненти управлінської системи.
- Завдання 4.** Скласти схему суб'єктів адміністративних правовідносин.
- Завдання 5.** Використовуючи Кодекс України про адміністративні правопорушення скласти схему видів адміністративних стягнень.

### **Питання для самоконтролю**

1. Що являє собою предмет адміністративного права України?
2. Які нормативно-правові акти є джерелами адміністративного права України?
3. Які ознаки властиві державному управлінню?
4. Дайте визначення поняттям „державна служба” і „державний службовець”.
5. Хто може бути суб'єктом адміністративних правовідносин?
6. Що таке „адміністративне правопорушення”?
7. Що таке „адміністративне стягнення”?
8. Які ознаки адміністративного правопорушення Ви знаєте?
9. Які види адміністративних стягнень Ви знаєте?
10. Які є особливості притягнення до адміністративної відповідальності неповнолітніх?
11. Які органи уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення?

**Література:** 1,2,4,24,33,37,40,42,44,47,48,50-52,59,60,69,70,74,85-87, 90,91,118.

### **Тема 11. Основи кримінального права України**

Поняття і система кримінального права України. Кримінальний кодекс України. Дія кримінального закону у просторі і часі.

Злочин. Поняття і ознаки злочину. Поняття складу злочину. Об'єкт та об'єктивна сторона складу злочину. Суб'єкт та суб'єктивна

сторона складу злочину. Стадії вчинення злочину. Співучасть у злочині. Добровільна відмова від вчинення злочину.

Кримінальна відповідальність. Види кримінальних покарань. Призначення покарань та звільнення від покарань. Кримінальна відповідальність неповнолітніх.

### **Питання, які виносяться на семінарське заняття**

1. Поняття кримінального права України.
2. Поняття, ознаки, види та склад злочину.
3. Кримінальна відповідальність.
4. Кримінальне покарання та його види.
5. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.

### **Теми рефератів для презентації на семінарі**

1. Дія кримінального закону у часі, у просторі, за колом осіб.
2. Поняття, ознаки та склад злочину.
3. Злочин проти особи: загальна характеристика.
4. Кримінальна відповідальність та її підстави.
5. Поняття, ознаки та види кримінального покарання.
6. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.
7. Підстави звільнення від кримінальної відповідальності.

### **Завдання для самостійної роботи**

**Завдання 1.** Продовжити роботу над складанням словника основних понять та термінів з правознавства.

Розтлумачити зміст наступних понять та термінів: кримінальне право; злочин; склад злочину; стадії вчинення злочину; співучасть у злочині; кримінальна відповідальність; осудність особи; необхідна оборона; крайня необхідність; кримінальне покарання; амністія; помилування; судимість; примусові заходи виховного характеру; примусові заходи медичного характеру.

**Завдання 2.** Назвати та охарактеризувати принципи кримінального права України.

- Завдання 3.** Скласти схему ознак, що характеризують наявність злочину.
- Завдання 4.** Дати визначення поняттю „складу злочину” та назвати його елементи.
- Завдання 5.** Використовуючи Кримінальний кодекс України, назвати види звільнення від кримінальної відповідальності.

### **Питання для самоконтролю**

1. Назвіть основні завдання кримінального законодавства України.
2. Які принципи кримінального права України Ви знаєте?
3. Назвіть ознаки, що характеризують наявність злочину.
4. Що таке „склад злочину”?
5. Що таке „злочин”?
6. Які стадії злочину Ви знаєте?
7. Що таке добровільна відмова від доведення злочину до кінця?
8. Які є види кримінального покарання?
9. Перерахуйте обставини, що пом’якшують покарання.
10. Що таке „судимість” та коли вона виникає?
11. Назвіть злочини, за вчинення яких кримінальна відповідальність настає з 14 років.
12. Назвіть обставини, які пом’якшують кримінальну відповідальність.
13. Назвіть підстави звільнення від кримінальної відповідальності.

**Література:** 1,2,28,34,69-74,78,85-87,90,91,94,113,118.

## Методи контролю та оцінювання знань

У процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються наступні види контролю:

1. **Поточний** – здійснюється на семінарських заняттях. За змістом він включає перевірку розуміння та запам'ятовування студентом навчального матеріалу, який охоплюється темою лекційного та семінарського заняття, умінь самостійно опрацювати нормативно-правові акти та навчально-методичну літературу, здатність осмислити зміст вивчаємої теми, умінь публічно чи письмово представити певний матеріал, а також завдань самостійної роботи;
2. **Підсумковий** – здійснюється у формі письмової комплексної контрольної роботи, яка охоплює матеріал тем модуля. Кожному студенту видається індивідуальний варіант контрольних завдань, що складається з трьох частин:
  - перша частина – студент має дати чітке визначення правовим поняттям та термінам;
  - друга частина – студент має дати ґрунтовну відповідь щодо особливостей елементів понять та термінів (ознаки, функції, форми, види, структура тощо);
  - третя частина – студент, використовуючи Конституцію та чинне законодавство України, має грамотно оцінити юридичний факт та вибрати правильний варіант відповіді на запитання.

Крім того, під час модульного контролю враховуються результати науково-дослідної роботи та самостійної роботи студента.

Модульний контроль проводиться на останній парі модуля, протягом двох академічних годин. До модульного контролю допускаються усі студенти. Якщо студент не з'явився для проведення модульного контролю або не здав контрольної роботи, йому виставляється нуль балів. Студент не може повторно скласти модульний контроль.

Оцінка з навчальної дисципліни за модуль визначається через процентне відношення суми набраних балів за усі контрольні зрізи, що проводились протягом модуля до суми максимально можливих, і переводяться в оцінку за інтервальною шкалою.

Вивчення навчальної дисципліни завершується проведенням усного іспиту з урахуванням поточного та підсумкового контролю по кожному модулю.

Завданням іспиту є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими темами, здатність використовувати та синтезувати отримані знання, уміння сформулювати своє відношення до певної правової проблеми.

Студент, що набрав протягом семестру менше 60 балів, зобов'язаний скласти іспит. Якщо сумарний рейтинговий показник з усіх модулів навчальної дисципліни і результати контролю з кожного модуля не менше за 60 балів, то студент має право не складати іспит, при цьому отримує оцінку „автоматично”, яка виставляється йому відповідно до інтервальної шкали.

Якщо семестрова оцінка за результатами сумарного модульного контролю не задовольняє студента, то він має право на її збільшення, складаючи семестровий іспит. Проте, якщо оцінка, яка отримана студентом під час іспиту менше за результати сумарного модульного контролю, то йому зараховується результати сумарного модульного контролю.

Студент допускається до складання іспиту (з правом отримання максимальної кількості – 100 балів) за умов виконання усіх самостійних завдань, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.

В основі рейтингової системи використана 100-бальна шкала оцінок. Це максимальна сума балів за всі види робіт, що виконані студентом з навчальної дисципліни протягом семестру: семінарські заняття; індивідуальні завдання; підготовка рефератів, тез, доповідей; самостійна робота; комплексні контрольні роботи.



## Розподіл балів, що присвоюються студентам

<b>Модуль I</b> (поточний контроль)						Комплексна контроль на робота (підсумковий контроль)	<b>Модуль II</b> (поточний контроль)					Комплексна контроль на робота (підсумковий контроль)	Сума балів
Змістовий модуль I		Змістовий модуль II				20	Змістовий модуль III					20	100
10		20					30						
T1	T2	T	T	T	T		T	T	T	T	T		
6	4	5	5	5	5	6	6	6	6	6			

### Система нарахування рейтингових балів:

- виконання завдань самостійної роботи – 1-3 бали
- виконання індивідуальних завдань – 1-3 бали
- виконання та захист реферату – 1-3 бали
- виступ на семінарському занятті – 1-2 бали
- письмова комплексна контрольна робота
- (5 запитань і 10 тестів – за повну правильну відповідь на запитання 2 бали, тест – 1 бал) – 2-20 балів

### Шкала оцінювання:

Рейтингова система (100-бальна)	Чотирибальна оцінка	ECTS оцінка
90-100	відмінно	A
75-89	добре	BC
60-74	задовільно	DE
35-59	незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX
1-34	незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	F

**Перелік запитань, що виносяться на перший  
модульний контроль  
Перший змістовий модуль**

1. Поняття та види соціальних норм.
2. Співвідношення норм права і норм моралі.
3. Поняття права. Об'єктивне право. Суб'єктивне право.
4. Основні ознаки права.
5. Функції права.
6. Поняття та основні джерела (форми) права.
7. Види нормативно-правових актів.
8. Поняття та види законів.
9. Поняття та види підзаконних актів.
10. Поняття та елементи системи права.
11. Галузь права.
12. Підгалузь права.
13. Інститут права.
14. Поняття та структура системи законодавства.
15. Поняття та основні форми систематизації законодавства.
16. Інкорпорація.
17. Кодифікація.
18. Консолідація.
19. Поняття та структура норми права.
20. Гіпотеза.
21. Диспозиція.
22. Санкція.
23. Поняття та структура правових відносин.
24. Суб'єкти правових відносин.
25. Правоздатність.
26. Дієздатність.
27. Поняття та види об'єктів правових відносин.
28. Зміст правових відносин.
29. Поняття та види юридичних фактів.
30. Поняття та структура правосвідомості.
31. Види правосвідомості.
32. Поняття та структура правової культури.
33. Поняття та види правомірної поведінки.
34. Поняття та ознаки правопорушення.

35. Поняття злочину.
36. Поняття та види проступку.
37. Поняття та елементи складу правопорушення.
38. Об'єкт правопорушення.
39. Об'єктивна сторона правопорушення.
40. Суб'єкт правопорушення.
41. Суб'єктивна сторона правопорушення.
42. Поняття та види юридичної відповідальності.
43. Кримінальна відповідальність.
44. Адміністративна відповідальність.
45. Цивільна відповідальність.
46. Дисциплінарна відповідальність.
47. Матеріальна відповідальність.
48. Цілі юридичної відповідальності.
49. Ознаки юридичної відповідальності.
50. Підстави для притягнення до юридичної відповідальності.

### **Другий змістовий модуль**

1. Джерела конституційного права України.
2. Поняття та ознаки Конституції України.
3. Поняття конституційного ладу України.
4. Основні принципи конституційного ладу України.
5. Державний устрій України.
6. Територіальний устрій України.
7. Характеристика державних символів України.
8. Поняття „людина”, „особа”, „громадянин”.
9. Поняття громадянства. Система органів, що вирішують питання щодо громадянства України.
10. Основні елементи конституційно-правового статусу громадян України.
11. Принципи громадянства України.
12. Документи, які підтверджують громадянство України.
13. Порядок набуття громадянства України.
14. Умови вступу до громадянства України.
15. Порядок припинення громадянства України.
16. Правовий статус іноземців в Україні.
17. Основні принципи конституційно-правового інституту прав і свобод людини.

18. Основні конституційні права і свободи людини і громадянина в Україні.
19. Громадянські (особисті) права і свободи людини і громадянина в Україні.
20. Політичні права і свободи людини і громадянина в Україні.
21. Економічні права людини і громадянина в Україні.
22. Соціальні права і свободи людини і громадянина в Україні.
23. Культурні права і свободи людини і громадянина в Україні.
24. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні.
25. Конституційні гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні.
26. Економічні гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні.
27. Політичні гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні.
28. Ідеологічні гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні.
29. Юридичні гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні.
30. Поняття, ознаки та функції державної влади в Україні.
31. Конституційний принцип поділу державної влади в Україні.
32. Конституційні принципи організації та діяльності державної влади в Україні.
33. Характеристика виборчої системи України.
34. Характеристика принципів виборчого права в Україні.
35. Виборчий процес в Україні (на прикладі виборів до Верховної Ради України).
36. Поняття, види та соціальне призначення референдуму.
37. Парламент України: поняття та правовий статус.
38. Основні функції Верховної Ради України.
39. Повноваження Верховної Ради України.
40. Органи та посадові особи Верховної Ради України.
41. Правовий статус народного депутата України.
42. Поняття та стадії законодавчого процесу.
43. Компетенція та нормативно-правові акти Верховної Ради України.
44. Інститут глави держави.
45. Основні повноваження Президента України.
46. Компетенція та нормативно-правові акти Президента України.
47. Порядок обрання Президента України та строк його повноважень.
48. Усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.

49. Порядок заміщення посади Президента України.
50. Поняття та система виконавчої влади України.
51. Склад та порядок формування Кабінету Міністрів України.
52. Функції та повноваження Кабінету Міністрів України.
53. Характеристика центральних органів виконавчої влади.
54. Правовий статус місцевих органів виконавчої влади.
55. Поняття та принципи місцевого самоврядування в Україні.
56. Характеристика системи місцевого самоврядування в Україні.
57. Порядок формування та організація роботи органів місцевого самоврядування в Україні.
58. Матеріально-фінансова база місцевого самоврядування в Україні.
59. Органи самоорганізації населення.
60. Характеристика судової влади в Україні.
61. Поняття та основні ознаки правосуддя.
62. Принципи здійснення правосуддя.
63. Характеристика судової системи України.
64. Характеристика системи судів загальної юрисдикції.
65. Місцеві суди.
66. Апеляційні суди.
67. Вищі спеціалізовані суди.
68. Верховний Суд України.
69. Правовий статус суддів в Україні.
70. Конституційні вимоги до суддів. Порядок призначення судді на посаду.
71. Правові гарантії незалежності суддів в Україні.
72. Склад та порядок формування Конституційного Суду України.
73. Вимоги до судді Конституційного Суду України.
74. Повноваження Конституційного Суду України.
75. Форми звернення до Конституційного Суду України.
76. Поняття та суб'єкти права на конституційне подання до Конституційного Суду України.
77. Поняття та суб'єкти права на конституційне звернення до Конституційного Суду України.
78. Поняття та система правоохоронних органів України.
79. Поняття та система органів прокуратури України.
80. Функції прокуратури України.
81. Правові акти прокурора (протест, припис, подання, постановова).
82. Поняття та система органів внутрішніх справ України.
83. Структура органів внутрішніх справ України.

84. Поняття та основні завдання міліції України.
85. Основні структурні підрозділи міліції України.
86. Принципи діяльності міліції України.
87. Поняття та основні завдання Служби безпеки України.
88. Система та повноваження органів державної податкової служби України.
89. Порядок призначення та компетенція Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
90. Характеристика системи органів юстиції України.
91. Основні напрямки діяльності органів юстиції України.
92. Поняття та принципи діяльності нотаріату України.
93. Характеристика системи нотаріальних органів України.
94. Характеристика основних нотаріальних дій державних нотаріальних контор України.
95. Поняття та основні види діяльності адвокатури України.
96. Вимоги до кандидатури щодо зайняття адвокатською діяльністю.
97. Характеристика правових гарантій адвокатської діяльності в Україні.
98. Порядок припинення адвокатської діяльності в Україні.

**Перелік запитань, що виносяться на другий  
модульний контроль  
Третій змістовий модуль**

1. Поняття та предмет цивільного права України.
2. Джерела цивільного права.
3. Принципи цивільного права.
4. Функції цивільного права.
5. Загальна характеристика Цивільного кодексу України.
6. Поняття та елементи цивільно-правових відносин.
7. Майнові та особисті немайнові відносини.
8. Суб'єкти цивільно-правових відносин.
9. Цивільна правосуб'єктність.
10. Види цивільної дієздатності фізичної особи.
11. Часткова цивільна дієздатність.
12. Неповна цивільна дієздатність.
13. Повна цивільна дієздатність.
14. Обмежена цивільна дієздатність.
15. Недієздатність фізичної особи.

16. Поняття та ознаки юридичної особи.
17. Цивільна правосуб'єктність юридичної особи.
18. Об'єкти цивільно-правових відносин.
19. Поняття права власності в Україні.
20. Форми власності в Україні.
21. Суб'єкти права власності в Україні.
22. Захист права власності в Україні.
23. Поняття та система зобов'язального права.
24. Характеристика суб'єкта, об'єкта і змісту зобов'язань.
25. Підстави виникнення та припинення зобов'язань.
26. Поняття та предмет цивільно-правового договору.
27. Види договорів.
28. Форми договорів.
29. Цивільно-правова відповідальність.
30. Види цивільно-правової відповідальності.
31. Поняття спадкового права.
32. Характеристика суб'єктів спадкових правовідносин.
33. Характеристика спадкодавця.
34. Характеристика спадкоємця.
35. Поняття спадщини. Час і місце відкриття спадщини.
36. Спадкування за законом.
37. Характеристика черг спадкоємців.
38. Спадкування за заповітом.
39. Характеристика заповіту подружжя та секретного заповіту.
40. Поняття та предмет сімейного права України.
41. Принципи сімейного права України.
42. Загальна характеристика Сімейного кодексу України.
43. Поняття та ознаки сім'ї.
44. Поняття та умови складання шлюбу.
45. Юридичні перешкоди щодо укладення шлюбу.
46. Характеристика змісту і форми шлюбного договору.
47. Поняття та підстави припинення шлюбу.
48. Порядок розірвання шлюбу.
49. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя.
50. Майнові права та обов'язки подружжя.
51. Право власності подружжя.
52. Особиста приватна власність дружини, чоловіка.
53. Спільна сумісна власність подружжя.
54. Права і обов'язки батьків.

55. Права і обов'язки дітей.
56. Права і обов'язки батьків і дітей щодо матеріального утримання (аліменти).
57. Поняття та підстави щодо позбавлення батьківських прав.
58. Порядок позбавлення батьківських прав.
59. Правові форми захисту дітей.
60. Порядок встановлення та припинення опіки над дитиною.
61. Вимоги до опікуна дитини.
62. Порядок встановлення та припинення піклування над дитиною.
63. Вимоги до піклувальника дитини.
64. Поняття та умови патронату над дитиною.
65. Вимоги до патронатного вихователя.
66. Поняття та предмет трудового права України.
67. Поняття та структура трудових правовідносин.
68. Джерела трудового права України.
69. Загальна характеристика Кодексу законів про працю України.
70. Характеристика колективного договору.
71. Поняття та види колективної угоди.
72. Порядок прийняття колективного договору. Контроль за його виконанням.
73. Поняття та сторони трудового договору.
74. Зміст трудового договору.
75. Види трудових договорів.
76. Форми трудових договорів.
77. Документи, які необхідні для укладення трудового договору.
78. Вимоги щодо ведення трудових книжок працівників.
79. Поняття та порядок укладення контракту.
80. Зміст контракту.
81. Підстави для припинення трудового договору.
82. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника.
83. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу.
84. Припинення трудового договору з ініціативи третіх осіб.
85. Поняття та види робочого часу.
86. Нормальний робочий час.
87. Скорочений робочий час.
88. Неповний робочий час.
89. Ненормований робочий час.
90. Надурочний робочий час.



91. Нічний робочий час.
92. Поняття та види часу відпочинку.
93. Перерви в робочому дні.
94. Щоденний (міжзмінний) відпочинок.
95. Щотижневий безперервний відпочинок.
96. Святкові і неробочі дні.
97. Види відпусток.
98. Щорічні відпустки.
99. Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням.
100. Творчі відпустки.
101. Соціальні відпустки.
102. Відпустки без збереження заробітної плати.
103. Особливі умови праці жінок.
104. Особливі умови праці молоді.
105. Поняття та характеристика трудової дисципліни.
106. Правові методи впливу на працівника.
107. Поняття дисциплінарного проступку.
108. Поняття та види дисциплінарних стягнень.
109. Порядок застосування дисциплінарних стягнень.
110. Поняття та види матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин.
111. Обмежена матеріальна відповідальність працівника.
112. Повна матеріальна відповідальність працівника.
113. Поняття і порядок розгляду індивідуальних трудових спорів.
114. Комісія з трудових спорів.
115. Порядок розгляду колективних трудових спорів (конфліктів).
116. Поняття та предмет адміністративного права України.
117. Джерела адміністративного права України.
118. Загальна характеристика Кодекса України про адміністративні правопорушення.
119. Поняття та види державного управління.
120. Поняття державної служби та державного службовця.
121. Поняття та структура адміністративно-правової норми.
122. Поняття та структура адміністративних правовідносин.
123. Суб'єкти адміністративних правовідносин.
124. Поняття адміністративного правопорушення (проступку).
125. Ознаки адміністративного правопорушення.
126. Відмінність адміністративного проступку від злочину.

127. Відмінність адміністративного проступку від дисциплінарного правопорушення.
128. Характеристика адміністративної відповідальності.
129. Поняття та види адміністративних стягнень.
130. Порядок розгляду справи про адміністративні правопорушення.
131. Поняття та предмет кримінального права України.
132. Завдання та функції кримінального права України.
133. Принципи кримінального права України.
134. Загальна характеристика Кримінального кодексу України.
135. Поняття та ознаки злочину.
136. Поняття та структура складу злочину.
137. Об'єкт злочину.
138. Об'єктивна сторона злочину.
139. Суб'єкт злочину.
140. Суб'єктивна сторона злочину.
141. Підстави кримінальної відповідальності.
142. Підстави звільнення від кримінальної відповідальності.
143. Поняття та види кримінальних покарань.
144. Основні покарання.
145. Додаткові покарання.
146. Звільнення від покарання та від відбування покарання.
147. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.
148. Підстави застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх.

## **Перелік запитань до іспиту з навчальної дисципліни „Правознавство”**

1. Поняття та види соціальних норм. Право в системі соціальних норм.
2. Поняття та ознаки права.
3. Поняття та основні джерела (форми) права.
4. Види нормативно-правових актів.
5. Поняття та елементи системи права.
6. Поняття та структура системи законодавства. Основні форми систематизації законодавства.
7. Поняття та структура норми права.
8. Поняття та структура правових відносин.
9. Правоздатність і дієздатність фізичної та юридичної особи.
10. Поняття та види юридичних фактів.
11. Поняття та види правосвідомості, правової культури.
12. Поняття та види правомірної поведінки.
13. Поняття та ознаки правопорушення.
14. Поняття та елементи складу правопорушення.
15. Поняття та види юридичної відповідальності.
16. Загальна характеристика Конституції України.
17. Поняття та основні принципи конституційного ладу України.
18. Державна символіка України.
19. Порядок набуття та припинення громадянства України.
20. Основні конституційні права і свободи людини і громадянина в Україні.
21. Поняття, ознаки та функції державної влади в Україні.
22. Правовий статус та повноваження Верховної Ради України.
23. Правовий статус та повноваження Президента України.
24. Поняття та система виконавчої влади України.
25. Органи місцевого самоврядування в Україні.
26. Судова влада в Україні. Поняття, ознаки та принципи здійснення правосуддя.
27. Характеристика системи судів загальної юрисдикції.
28. Правовий статус суддів в Україні. Конституційні вимоги до суддів та порядок їх призначення на посаду.
29. Повноваження, склад та порядок формування Конституційного Суду України.

30. Форми та суб'єкти права на звернення до Конституційного Суду України.
31. Поняття та система правоохоронних органів України.
32. Поняття, система та функції прокуратури України.
33. Поняття, система та основні завдання органів внутрішніх справ України.
34. Характеристика системи органів юстиції України. Нотаріат.
35. Поняття та основні види діяльності адвокатури України.
36. Джерела цивільного права. Загальна характеристика Цивільного кодексу України.
37. Поняття та елементи цивільно-правових відносин.
38. Види цивільної дієздатності фізичної особи.
39. Поняття та ознаки юридичної особи.
40. Форми та суб'єкти права власності в Україні.
41. Поняття, види та форми цивільно-правових договорів.
42. Характеристика суб'єктів спадкових правовідносин. Спадщина.
43. Поняття та ознаки сім'ї. Умови складання та підстави припинення шлюбу.
44. Особисті немайнові та майнові права і обов'язки подружжя, батьків і дітей.
45. Позбавлення батьківських прав. Опіка. Піклування. Патронат.
46. Джерела трудового права. Загальна характеристика Кодексу законів про працю України.
47. Характеристика колективного договору. Поняття та види колективної угоди.
48. Поняття, сторони, зміст, види та форми трудових договорів.
49. Припинення трудового договору.
50. Поняття та види робочого часу, часу відпочинку.
51. Особливі умови праці жінок та молоді.
52. Характеристика трудової дисципліни. Види дисциплінарних стягнень.
53. Порядок розгляду індивідуальних та колективних трудових спорів.
54. Джерела адміністративного права. Загальна характеристика Кодексу України про адміністративні правопорушення.
55. Поняття та ознаки адміністративного правопорушення.
56. Адміністративна відповідальність. Поняття та види адміністративних стягнень.

57. Поняття, завдання та принципи кримінального права України. Загальна характеристика Кримінального кодексу України.
58. Поняття та ознаки злочину. Структура складу злочину.
59. Підстави кримінальної відповідальності. Поняття та види кримінальних покарань.
60. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.

### **Методичне забезпечення**

Навчально-методичне забезпечення дисципліни „Правознавство” включає: опорні конспекти лекцій викладача; підручники і навчальні посібники; нормативно-правові акти; інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни, до якого ввійшла робоча програма навчальної дисципліни; інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять та написанню рефератів; щодо організації самостійної роботи студентів та підготовки до підсумкового модульного контролю та іспиту; перелік запитань, що виносяться на модульний контроль та до іспиту; список рекомендованої літератури.

## Список рекомендованої літератури

### Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №30. – Ст.141.
2. Закон України „Про внесення змін до Конституції України” від 8 грудня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України.-2004.
3. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р.: Відомості Верховної Ради Української РСР – 1971. –Додаток до № 50. –Ст.375.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – Додаток до №51. –Ст.1122
5. Закон України “Про власність” від 7 лютого 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №20. – Ст.249.
6. Закон України “Про арбітражний суд” від 4 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №36. – Ст.469.
7. Закон України “Про Всеукраїнський та місцеві референдуми” від 3 липня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №33. – Ст.443.
8. Закон України “Про Президента України” від 5 липня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №33. – Ст.446.
9. Закон України “Про прокуратуру” від 5 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №53. – Ст.793.
10. Закон України “Про міліцію” від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. - №4. – Ст.21.
11. Закон України “Про службу безпеки України” від 25 березня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - №27. – Ст.382.
12. Закон України “Про статус суддів” від 15 грудня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - №8. – Ст.56.
13. Закон України “Про адвокатуру” від 19 грудня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - №9. – Ст.62.
14. Закон України “Про колективні договори і угоди” від 1 липня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - №36. – Ст.361.
15. Закон України “Про нотаріат” від 2 вересня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - №39. – Ст.383.

16. Закон України “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів” від 23 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - №11. – Ст.50.
17. Закон України “Про органи реєстрації актів громадянського стану” від 24 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - №14. – Ст.78.
18. Закон України “Про державну податкову службу в Україні” від 24 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - №15. – Ст.84.
19. Закон України “Про Конституційний Суд України” від 16 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №49. – Ст.272.
20. Закон України “Про відпустки” від 15 листопада 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - №2. – Ст.4.
21. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - №24. – Ст.170.
22. Закон України “Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини” від 22 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - №20. – Ст.99.
23. Закон України “Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)” від 3 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - №34. – Ст.227.
24. Закон України “Про державну виконавчу службу” від 24 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - №36-37. – Ст.243.
25. Закон України “Про вибори Президента України” від 5 березня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - №14. – Ст. 81.
26. Закон України “Про місцеві державні адміністрації” від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - №20-21. – Ст.190.
27. Закон України “Про громадянство України” від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - №4. – Ст.65.
28. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - №25-26. – Ст.131.

29. Закон України “Про органи самоорганізації населення” від 11 липня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - №48. – Ст.254.
30. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - №21-22. – Ст.135.
31. Закон України “Про судоустрій України” від 7 лютого 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - №27-28. – Ст.180.
32. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. -2003. -№40-44. –Ст.356.

### **Спеціальна література**

33. Авер'янов В. Б. Органи виконавчої влади в Україні. – К., Ін Юре, 1997.
34. Административное право Украины: Учебник /Под. общ. ред. С.В. Кивалова. –Х.: Одиссей, 2004. -880с.
35. Александров Ю.В., Клименко В.А. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник. –К.: МАУП, 2004. - 326с.
36. Андрусак Т. Теорія держави і права. – Львів, 1997.
37. Балакірева С. Р. Конституційне право України: Навчальний посібник. – К.; 2003. - 210 с.
38. Беленчук І.А. Адміністративне право України: Навчальний посібник. –К.; А.С.К., 2004. -176с.
39. Бессмертный А. К. Судебные и правоохранительные органы. – Х.: Консум, 2002.
40. Біленчук П. Д., Кравченко В. В., Підмогильний М. В. Місцеве самоврядування. Муніципальне право. – К.; 2000.
41. Біла Л. Р., Картузова І. О. Організація державної служби в Україні: Навчально-методичний посібник. – Одеса., Юридична література, 2000.
42. Болотіна Н. Б. Трудове право України: Підручник. – К.: Вікар, 2003.
43. Битяк Ю. П. Адміністративне право. – Х.: Консум, 2000.
44. Бондарев Є. М., Бугай В. В. та ін. Цивільне та сімейне право України: Навчальний посібник / За ред. В. В. Васильченка. – Донецьк, 2003.
45. Васильев А. С. Административное право Украины (общая часть): Учебное пособие. – Х.: Консум, 2001. – 280 с.



46. Венедиктов В. С. Трудове право України. Конспект лекцій. – Х.: Консум, 1998. – 140 с.
47. Голованець В. Ф. Конституційне право України: Конспект лекцій. – К.; 2000. - 216 с.
48. Голосніченко І. П. Адміністративне право України. (основні категорії і поняття). – К.; 1998.
49. Голосніченко І. П. Адміністративне право в Україні. – К.; 1998.
50. Грошевий Ю. М., Марочкін І. Є. Органи судової влади в Україні. – К.: Ін Юре, 1997. – 20 с.
51. Державне управління в Україні: Навчальний посібник / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К.; 1999.
52. Державна служба в Україні. – К.; 2002.
53. Забарний Г. Г., Калюжний Р. А., Терещук О.В., Шкарупа В. К. Адміністративне право України. – К.; 2001.
54. Загальна теорія держави і права. / За ред. В. В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 312 с.
55. Зобов'язальне право. Теорія і практика: Навчальний посібник / За ред. О. В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 910 с.
56. Калітенко О.М., Харитонов Е.О. Цивільне та сімейне право України: Підручник. –Х: Одисей, 2004. -640с.
57. Карлицький С.М. Трудове право України: Навчальний посібник. –К.: Прецедент, 2004. – 216с.
58. Карпенко Д. О. Трудове право України: Курс лекцій – К.: МАУП, 1999. - 192 с.
59. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія права: Підручник. – К.: Кондор, 2002. – 353 с.
60. Коваль Л. В. Адміністративне право України: Курс лекцій. – К.: Вентурі, 1998. - 208 с.
61. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2003. - 544 с.
62. Конституційне право України: Підручник / За ред. В.Ф. Погорілка. – 3-є вид.: - К.: Наукова думка, 2002.
63. Конституційне право України. / За ред. В. Я. Тація, В.Ф. Погорілка, Ю. М. Тодики. – К.; 1999.
64. Конституційне право України: Підручник / За ред. Ю.М. Тодика, В. С. Журавського. – К.;2002. - 544 с.

65. Костюченко О. А. Основи конституційного права України: Конспект лекцій. – К.; 1999. - 56 с.
66. Костюченко О. А. Конституційне право України: Навчально-методичний посібник. – К., 2001. - 116 с.
67. Котюк В. О. Основи держави і права: Навчальний посібник. Вид. 3-тє, доп. і перер. – К.: Вентурі, 2001. - 432 с.
68. Котюк В. О. Теорія права: Курс лекцій – К.; 1996. - 208 с.
69. Кравченко В. В. Конституційне право України. – К.: Атіка, 2000. - 317 с.
70. Кравченко В.В., Савчук О.П. Правознавство: Навчальний посібник. –К.: Атіка, 2005. -560с.
71. Кравчук К.Г. Опорні конспекти з основ права: Курс лекцій. Навчальний посібник. –К.: Атіка, 2005. -312с.
72. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник. / За ред. В. А. Клименка, М. І. Мельника. – К.: Правові джерела, 2002.
73. Кримінальне право України: Навчальний посібник. / С.Г. Волкотруб, О.М. Омельчук, В.М. Ярін та ін. –К.: Наукова думка; Прецедент, 2004. -297с.
74. Кримінальне право України: Загальна та Особлива частина: Навчальний посібник. / В.О. Кузнецов, М.П. Стрельбицький, В.К. Гіжевський. –К.: Істина, 2005. -380с.
75. Логвінова М., Кафарський В. Основи правознавства: Навчальний посібник. –К.: Центр навчальної літератури, 2005, -568с.
76. Марчук В. М., Ніколаєва Л. В. Основні поняття та категорії права: Навчальний посібник. – К.: Істина, 2001. - 144 с.
77. Марчук В.М., Ніколаєва Л.В. Нариси з теорії права: Навчальний посібник. –К.: Істина, 2004. -309с.
78. Марочкін І. Є. та ін. Організація судових і правоохоронних органів: Навчальний посібник – Х.; 2000. – 270 с.
79. Матишевський П. С. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник. – К.: А. С. К., 2001.- 352 с.
80. Мельник М. І., Хавронюк М. І. Суд та інші правоохоронні органи. Правоохоронна діяльність: закони і коментарі: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2000. - 512 с.

81. Мельник М. І., Хавронюк М. І. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2002.
82. Молдован В. В., Молдован А. В. Судоустрій України. – К.; 2000.
83. Молдован В. В. Правоохоронні органи. Курс лекцій. – К.: Юмана, 1998. - 160 с.
84. Олійник А. Ю. та ін. Теорія держави і права: Навчальний посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 176 с.
85. Організація судових та правоохоронних органів / І.Є.Марочкін та ін. – Х.: Право, 2000. – 269 с.
86. Основи правознавства України: Навчальний посібник. Вид. четверте, доповн. та перероблене. / Ківалов С. В., Музиченко П. П., Крестовська Н. М., Крижанівський А. Ф. – Х.: Одісей, 2004. – 368 с.
87. Основи правознавства: Навчальний посібник / За заг. ред. П.І. Гнатенко. –К.: Юридична книга, 2004. -320с.
88. Основи правознавства: Навчальний посібник / Під заг. ред. В.П. Пастухова. –К.: Алерта. 2005. -377с.
89. Основи конституційного права України: Підручник / За ред.В.В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 287с.
90. Погребной И. М. Теория права: Учебное пособие. 3-е изд., испр. и доп. – Х.; 2003. – 128 с.
91. Правознавство: Підручник / За ред. В. В. Копейчикова. – 7-е вид., стер. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 736 с.
92. Правознавство: Навчальний посібник / За загл. ред. П.В.Мельника. – Ірпінь. 2003. – 409 с.
93. Прокопенко В. І. Трудове право України: Підручник. Видання третє, пер. та доп. – Х.: Консум, 2002. – 528 с.
94. Рабинович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Навчальний посібник. Вид. 5-е, зі змінами. – К.: Атіка, 2001. - 176 с.
95. Савченко А.В. Сучасне кримінальне право України: Курс лекцій / А.В. Савченко, В.В. Кузнецов, О.Ф. Штанько. –К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. -640с.
96. Святоцький Д. О., Михеєнко М. М. Адвокатура України: Навчальний посібник – К.: Ін Юре,1997. - 224 с.

97. Семерак О. С., Керецман В. Ю., Палінчак Н. М. Основи конституційного права України. – Ужгород, 2000.
98. Семерак О. С. Судові і правоохоронні органи України. Навчально-методичний посібник. – Ужгород, 2002.
99. Сімейне право України: Підручник. /За ред. В.С.Гопанчука. – К.: Істина, 2002. – 304с.
100. Сімейне право України: Підручник. /За загл.ред. В.І.Борисової та І.В.Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 264с.
101. Скакун О. Ф. Теорія держави і права. – Х.: Консум, 2001.
102. Стефанюк В. С. Судова система України та судова реформа. – К.: Юрінком Інтер, 2001.
103. Суд та інші правоохоронні органи. Правоохоронна діяльність. – К.: Атіка, 2000.
104. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: Навчальний посібник. / В. С. Ковальський та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2002. - 320 с.
105. Судебные и правоохранительные органы Украины: Учебник. / Под ред. А. М. Бандурки. – Х., Університет внутрених дел, 1999. – 350 с.
106. Судебные и правоохранительные органы Украины: Учебное пособие / А. С. Васильев, В. В. Иванов. – Х.: Одиссей, 2002.
107. Теорія держави і права: Навчальний посібник / За заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова . – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 368 с.
108. Теорія держави та права: Посібник для підготовки до іспитів / С.М. Тимченко, Р.А. Калюжний, Н.М. Пархоменко, С.М. Легуша. –К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. -176с.
109. Тимченко С. М. Судові та правоохоронні органи України: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 304 с.
110. Трофимова З. В. Теория государства и права. Учебное пособие. – Донецк, 2004. – 176 с.
111. Трудове право України: Академічний курс: Підручник. /За загл.ред. Н.М.Хуторян. – К.: А.С.К., 2004. – 608 с.
112. Трудове право України: Академічний курс: Підручник. /П.Д.Пилипенко, В.Я.Буряк, З.Я.Козак та ін. – К.: Ін Юре, 2004. – 536с.

113. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2002. - 536 с.
114. Фріс П.Л. Кримінальне право України: Загальна частина: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 362с.
115. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Нотаріат в Україні: Теорія і практика: Навчальний посібник. – К.: А. С. К., 2001. – 971 с.
116. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Спадкове право. – К.; 2002.
117. Цивільне право України: Академічний курс: Підручник: У двох томах / За загл. ред. Я. М. Шевченко. – Т.1. Загальна частина. – 520 с., Т.2. Особлива частина. – К.: Ін Юрс, 2003. - 408 с.
118. Цивільне право України: Навчальний посібник. /За ред. Р.О.Стефанчука. – К.: Прецедент, 2004. – 448с.
119. Шпиталенко Г. А. Шпиталенко Р. Б. Основи правознавства: Навчальний посібник / За загл. ред. І. П. Лаврінчук. – К.: Каравела, 2004. – 376 с.
120. Шумський П. В. Прокуратура України: Навчальний посібник – К.: Вентурі, 1998. - 336 с.

## **Методичні рекомендації щодо підготовки до семінарських занять та написання рефератів**

Семінар – це загальнонавчальна назва широко застосовуваного виду занять з різноманітних навчальних дисциплін, частіше - з гуманітарних наук.

Семінарське заняття є однією з найважливіших форм навчального заняття у вищому навчальному закладі, яке проводиться у формі дискусії навколо попередньо визначених тем, до котрих студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Семінари проводяться з основних тем навчальної програми і є ефективною формою закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях і під час самостійної роботи з навчальною і науковою літературою.

Головна мета семінарських занять – опанування студентами навчальної дисципліни, забезпечення глибокого і всебічного аналізу та колективного обговорення основних проблем курсу, навчання їх елементам творчого застосування отриманих знань на практиці.

### **Основними завданнями семінарських занять є:**

- закріплення у студентів теоретичних знань;
- оволодіння ними науковим апаратом, навичками усного і письмового викладання навчального матеріалу;
- залучення їх до науки, наукових досліджень;
- прищеплення їм навичок творчого мислення, самостійного формулювання та висловлювання власних думок, а також захисту висунутих наукових положень і висновків;
- формування в них правового світогляду, здатності пов'язувати загальнотеоретичні положення з вимогами повсякденної практики державно-правового будівництва в країні.

Види проведення семінарських занять можуть бути різноманітними. Вони залежать від типу семінару, змісту і особливостей теми, складу студентів. Найбільш поширеними видами

на семінарі є: розгорнута бесіда; виступи з рефератами, доповідями; диспут у формі діалогу; круглий стіл тощо.

Треба пам'ятати, що якість семінару перш за все залежить від підготовки студентів до нього, тому при підготовці до семінару кожен студент повинен уважно ознайомитися з планом, який відображає зміст чергової теми заняття; прочитати і продумати свої лекційні записи, які відносяться до теми семінару; вивчити чи законспектувати рекомендовану літературу; скористатися при потребі консультацією викладача; скласти розгорнутий план, тези чи конспект виступу з усіх питань теми заняття.

Студентам необхідно відвідувати кожне семінарське заняття. Пропуск семінару позбавляє студента можливості усвідомити, закріпити та отримати цілісне уявлення по тій чи іншій темі. Крім того, це створює значні труднощі при підготовці до підсумкового модульного контролю, іспиту.

### **Деякі питання роботи на семінарі:**

- 1) переважну більшість семінарських занять буде проведено у формі інтерактивної дискусії, під час якої викладач здійснює поточний контроль якості знань студентів, перевіряє виконання їх завдань самостійної роботи;
- 2) семінарське заняття починається вступним словом викладача, в якому він розкриває значення теми і цілі заняття, форми і методи його проведення;
- 3) студент, розкриваючи зміст того чи іншого питання теми семінарського заняття повинен пов'язувати матеріал з актуальними проблемами сучасності, розглядати правові явища з позиції Конституції та чинного законодавства України, наводити приклади;
- 4) кожному студенту необхідно постійно вдосконалювати навички володіння державною мовою, правильного вживання понять і термінів. Систематичні виступи на семінарах сприяють поповненню словарного запасу, а також вмінню лаконічно і точно висловлювати свої думки;
- 5) студенти повинні уважно слухати виступи своїх однокурсників і оцінювати наскільки глибоко розкрите

питання. Це дає можливість кожному присутньому на семінарі висловити свою точку зору та подолати прогалини, які мали місце у відповіді. Активна участь на семінарських заняттях прищеплює навички участі в дискусії, аналізі різних точок зору, вмінню відстоювати свою позицію;

- 6) після закінчення виступу студента відбувається обговорення проблеми. При цьому викладач не тільки направляє обговорення на розкриття вузлових питань, але і дає змогу виступити усім учасникам семінару. Якщо ж доповідач чи інший виступаючий на семінарі припускає явні помилки, то для виключення втрати часу викладач може його зупинити і надати слово іншому;
- 7) закінчується семінарське заняття заключним словом викладача, в якому аналізується ступінь розкриття теми, оцінюються всі форми участі студентів на семінарі (виступ з питання, реферат, повідомлення, доповнення, зауваження тощо) та нараховуються рейтингові бали, дається завдання на наступне заняття.

**Обов'язковим компонентом семінарського заняття з навчальної дисципліни «Правознавство» є підготовка рефератів з найбільш актуальних та складних тем курсу.**

Реферат не є дослівним переказом тексту підручника або навчального посібника, а являє собою одну з форм наукового дослідження на певну тему, творчо перероблену на основі знайомства зі станом сучасних наукових досліджень (науково-проблемний реферат) або виклад основних положень певних видань чи їх частин (оглядово-інформаційний реферат).

Реферат має бути виконано самостійно. Мета написання реферату полягає у набутті студентом знань з правознавства, вміння і навичок працювати з науковою літературою і нормативно-правовими актами, самостійно аналізувати і узагальнювати матеріал, робити і формулювати власні висновки та пропозиції.

За допомогою рефератів студент глибше вивчає найбільш складні проблеми навчальної дисципліни, вчиться правильно оформлювати роботу та доповідати результати своєї праці.



## **Підготовка реферату включає в себе наступні етапи:**

- 1) вибір теми;
- 2) підбір і вивчення спеціальної літератури та нормативно-правових актів;
- 3) складання плану реферату;
- 4) викладення змісту теми;
- 5) оформлення реферату;
- 6) усний виклад реферату.

### **1. Вибір теми**

Студент самостійно обирає тему реферату з запропонованого переліку. Допускається закріплення декількох студентів за однією і тією ж темою реферату. В такому разі на семінарських заняттях один з них доповідає, а інші виступають з доповненнями та уточненнями. Студент може в обсязі навчальної програми дисципліни сам запропонувати тему реферату, узгодив її з викладачем.

При виборі теми студенту слід керуватися своїми інтересами до певної проблеми, можливостями підбору літератури та інше.

### **2. Підбір і вивчення спеціальної літератури та нормативно-правових актів**

Роботу над рефератом потрібно починати з вивчення стосовно обраної теми відповідного розділу підручника, навчального посібника, конспектів лекцій. Після того як загальне уявлення про обрану тему склалося, студенту слід приділити серйозну увагу підбору і вивченню нормативно-правових актів та літератури, орієнтовний список якої наведено після кожної теми. Однак запропонований перелік джерел не повинен зв'язувати ініціативу студента. Він може та мусить використати інші роботи, самостійно підібрані внаслідок вивчення бібліографії за обраною проблематикою.

Вивчаючи ту чи іншу наукову працю, студент повинен сприймати її крізь призму тих основних проблем, що їх вирішував автор. Без усвідомлення проблеми неможливо виділити головне й

істотне, важко відокремити тезу від аргументів і практично неможливо перебороти формальне ставлення до змісту досліджуваної праці.

### **3. Складання плану реферату**

Після ознайомлення з літературою та нормативно-правовими актами студент складає план реферату, в якому конкретизуються питання обраної теми та який включає в себе:

- вступ;
- основну частину (виклад змісту теми);
- висновки;
- список використаної літератури.

Вступ є обов'язковою частиною реферату, в якому стисло обґрунтовується актуальність, наукова і практична значимість обраної теми, вказується на її місце в структурі курсу правознавства, формулюються цілі дослідження.

Основна частина реферату складається з розділів та підрозділів, в яких мають бути послідовно розглянуті всі питання теми. При цьому слід мати на увазі, що кількість розділів та підрозділів не регламентується, але недоцільно їх робити невеликими за обсягом. Якщо матеріал важко розбити на декілька частин через його тісну змістовну і логічну послідовність, розділ можна не розбивати на підрозділи.

При визначенні назв розділів і підрозділів необхідно знати, що назва розділу не може повторювати назву теми роботи, а назва підрозділу повторювати назву розділу.

Заключна частина реферату має містити висновки, в яких формулюються результати дослідження, оцінки проаналізованого матеріалу, пропозиції чи рекомендації з досліджуваної проблематики.

Вступ і висновки реферату разом не повинні перевищувати одну чверть його обсягу.

### **4. Викладання змісту теми**

Після підбору і вивчення літератури, визначення плану реферату слід приступити до узагальнення та систематизації зібраного матеріалу.

Виклад матеріалу повинен бути чітким, логічним та послідовним. Викладати матеріал у рефераті рекомендується у безособовій формі висловлювання (наприклад, “вважаємо”, “думаємо”, “рахуємо” та інше). Необхідно вживати терміни, властиві даній науці, уникати незрозумілих понять та складних граматичних оборотів. Терміни, окремі слова і словосполучення допускається змінювати прийнятими текстовими скороченнями, значення яких зрозуміле з контексту реферату.

При використанні цитат з літературних та наукових джерел слід пам’ятати, що вони необхідні для підтвердження думки автора реферату, або ж для висловлювання своєї думки на протигагу іншій. Занадто зловживати ними не слід.

Студенту доцільно звернути увагу на такі характерні недоліки, які трапляються при написанні реферату і які можуть привести до незадовільної оцінки:

- механічне, дослівне переписування використаної літератури;
- поверховий, не аргументований виклад основних теоретичних положень;
- невідповідність між змістом роботи та її планом;
- абстрактний виклад теми, відсутність посилань на чинне законодавство України;
- недбалість і неграмотність викладу.

Отже, основними вимогами до написання реферату є вміння виділяти головні теоретичні питання і роз’яснювати їх на конкретному матеріалі, логічно та послідовно розкривати зміст теми, використовуючи при цьому сучасну юридичну літературу.

## **5. Оформлення реферату**

Студент повинен пам’ятати, що через оформлення реферату, його зовнішній вигляд, викладач формує першу думку про зміст матеріалу. Тому кожному студенту необхідно опанувати техніку й етику оформлення наукової праці та дотримуватись стандартних вимог, які висуваються щодо рефератів.

Починається робота з титульного листа, який оформлюється згідно зі зразком (додаток 1).

Після титульного листа, на другій сторінці реферату подається план роботи (додаток 2).

Кожна структурна частина роботи повинна починатися з нової сторінки та мати заголовок, який відповідає плану реферату. Заголовки слід розташовувати посередині рядка і друкувати великими літерами без крапок в кінці, не підкреслюючи. Якщо заголовок складається з двох і більше речень, тоді їх розділяють крапкою. Перенесення слів у заголовку не допускається.

Відстань між заголовком і подальшим чи попереднім текстом має бути не менше, ніж три інтервали, якщо реферат виконаний рукописним або машинописним способом, та не менше, ніж два інтервали, якщо робота виконана за допомогою комп'ютера.

Розділи слід нумерувати арабськими цифрами без крапок в кінці. Підрозділи повинні мати порядкову нумерацію в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номеру розділу і порядкового номеру підрозділу, відокремлених крапкою (наприклад – 1.1, 1.2).

Усі сторінки, починаючи з другої, послідовно нумеруються з проставленням арабських цифр за загальним правилом у нижньому правому куті, без крапки в кінці. Слід мати на увазі, що першою сторінкою реферату є титульний лист, на якому нумерація сторінки не ставиться, але враховується при нумерації наступної сторінки.

Реферат пишеться чітким, розбірливим почерком, або друкується на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (розмір 210x297 мм) через два міжстрокових інтервали для друкарської машинки і півтора - для комп'ютера, з обов'язковим додержанням при цьому такої ширини полів: зверху і знизу – 20 мм, зліва – 25-30 мм, справа – 10 мм. На одній сторінці повинно бути не більше 32-40 рядків.

Загальний обсяг реферату не повинен перебільшувати 24 друкованих сторінок тексту через 2 інтервали чи 16 – через 1,5 інтервали.

Робота повинна бути зброшурована і підшита. На останній сторінці ставиться число, місяць та рік виконання роботи, а також підпис виконавця.

Оформлення списку використаної літератури є важливою складовою написання реферату. В список включаються тільки ті джерела, які використовувались при написанні реферату або на

які зроблено посилання в самій роботі. Список літератури в загальний обсяг реферату не включається, але нумерація сторінок продовжується.

При оформленні списку використаної літератури його слід умовно розділити на дві частини: нормативно-правові акти і спеціальна література (нумерація, при цьому залишається наскрізною).

Нормативно-правові акти розміщуються за їх юридичною силою (Конституція, закони, підзаконні нормативні акти – укази Президента, постанови Кабінету Міністрів України і т. ін.). Нормативно-правові акти однакової юридичної сили розміщуються в хронологічному порядку.

Наприклад:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // *Голос України*. – 1996. – 13 липня.
2. Декларація про державний суверенітет України: (16 липня 1990 р.). – К., 1991. – 8с.
3. Постанова Верховної Ради УРСР “Про оголошення незалежності України” від 24 серпня 1991 р. // *Відомості Верховної Ради Української РСР*. – 1991. - №38 – Ст. 502.
4. Закон України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. // *ВВР України*. – 1991. - №53. – Ст.793.

До спеціальної літератури відносяться монографії, підручники, навчальні посібники, наукові статті та ін. Дані джерела розміщуються в алфавітному порядку назв або прізвищ перших авторів. Спочатку вказують прізвище автора, його ініціали. Потім – назву праці, місто видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок. Якщо праця автора розміщена у збірнику робіт, журналі чи газеті, то після назви ставиться дві косі лінії, а далі назва збірника чи журналу, місце, рік видання та його номер (або випуск), і на яких сторінках даний матеріал надрукований. Для газетної статті, крім назви і року видання, вказують так само дату. При цьому джерела треба писати мовою оригіналу.

Наприклад:

1. Опришко В. Державно-правова реформа в Україні: основні напрямки. // *Право України*. – 1998. - №1. – с. 27-32.

2. Прокопенко В.І. Трудове право України: Підручник. Вид. третє. – Х., Консум, 2002. – 528 с.

Важливе значення має правильне оформлення посилань на джерела та матеріали, які студент використовує при написанні реферату. Рекомендується наступний варіант оформлення посилань. Нумерація усіх посилань з визначенням номера джерела даного посилання у списку використаної літератури. У такому разі посилання оформлюється у квадратних дужках з указанням сторінки.

Наприклад:

Цитата в тексті: „В адміністративній науці загальноприйнято, що...” [11, с. 145].

## **6. Усний виклад реферату**

Після написання реферату студент повинен докласти його зміст на семінарському занятті. Автор роботи протягом десяти хвилин має викласти основні положення розділів та підрозділів свого дослідження, обґрунтувати наукову і практичну значимість обраної теми, сформулювати пропозиції чи рекомендації. Після виступу, при необхідності, відповісти на запитання викладача та інших учасників семінару.

За результатами обговорення написаного і докладеного реферату студенту виставляється відповідна кількість балів, які враховуються при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

## **Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів та підготовки до підсумкового модульного контролю (іспиту)**

Закон України „Про вищу освіту” від 17 січня 2002 року та державні стандарти вищої освіти передбачають виділення в навчальних планах у вищих навчальних закладах часу для самостійної (поза аудиторної) роботи студентів. Навчальний час, відведений для цієї форми роботи згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 2 червня 1993 р. №161 повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студента, відведеного для вивчення конкретної навчальної дисципліни.

У Запорізькому національному технічному університеті на вивчення дисципліни “Правознавство” відповідно до навчального плану відводиться 81 година (2 залікових кредита), у тому числі на самостійну роботу – 45 годин, з яких – 18 годин під керівництвом викладача.

Саме самостійна робота набуває все більшого значення й актуальності сьогодні, оскільки обсяг навчального матеріалу з правознавства досить значний, і не все можна встигнути розглянути під час аудиторних занять. Отже, правильна організація власної самостійної роботи з боку студента є важливою запорукою успішного навчання і ефективного засвоєння ним знань.

Метою самостійної роботи є вироблення навичок опрацювання нормативно-правових актів, спеціальної літератури та інших матеріалів, необхідних для належного засвоєння предмета навчальної дисципліни, а також для розвитку сталих умінь до самостійного вивчення і викладання одержаної інформації.

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов’язкових навчальних занять, без участі викладача. Лише у ході самостійної роботи студент має можливість розвинути пізнавальні та виконавчі здібності, пам’ять, самостійне мислення, наполегливість і, головне, виробити вміння самостійного здобуття знань.

Під час самостійної роботи краще за все проявляються індивідуальні особливості студента, його здібності та нахили.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, необхідних для вивчення навчальної дисципліни чи окремої теми : підручниками, навчальними та методичними посібниками,

конспектами лекцій викладача тощо. Серед них значне місце посідає саме методичні матеріали, завдання та вказівки викладача, а також рекомендована спеціальна література та нормативно-правові акти.

Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу може виконуватися у бібліотеці, навчальному кабінеті або комп'ютерному класі університету, а також у домашніх умовах.

Головне в правильній організації самостійної роботи – її планування, яке, в принципі, вже задане робочою програмою навчальної дисципліни. Приступаючи до самостійного вивчення матеріалу, перш за все треба уважно ознайомитись з джерелами, що рекомендуються до кожної теми, розподілити питання на більш та менш складні. Виконуючи самостійну роботу студент повинен законспектувати основний зміст теми, при цьому уникаючи механічного переписування джерел. Крім слід виділяти основні теоретичні положення, ключові слова, спеціальні терміни і поняття.

Самостійна робота студента повинна розпочинатися ще до початку лекційних занять, тобто слід активно використовувати систему упереджувального читання підручників та навчальних посібників. Це дозволяє закласти теоретичну базу для більш глибокого сприйняття інформації під час лекції.

Під час самостійної роботи студенту пропонуються наступні види завдань для опанування матеріалу з конкретної теми курсу:

- вивчити матеріали теми;
- скласти термінологічний словник;
- продумати відповіді на питання для самоконтролю;
- підготувати тези виступу під час аудиторного заняття;
- підготувати реферат з рекомендованих тем;
- виконати завдання, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

Самостійна робота носить суцільно індивідуальний характер, однак можливе й колективне осмислення та вивчення навчального матеріалу. Однією з таких форм є проведення самостійної роботи студентів під керівництвом викладача, яке проводиться відповідно до розкладу навчальних занять, з метою підвищення рівня підготовки студентів, ознайомлення їх з нормативно-правовими актами та отримання необхідної допомоги з боку викладача щодо теоретичних положень окремих галузей законодавства чи аспектів їх практичного застосування.



Перевірка виконання самостійної роботи проводиться викладачем на семінарських заняттях, а також виноситься на підсумковий модульний контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних навчальних занять.

Щосеместрово проводиться два модульні контролю, підготовка до яких здійснюється за рахунок часу, відведеного на самостійну роботу студента. При підготовці до письмової комплексної контрольної роботи кожному студенту необхідно в першу чергу ознайомитись з переліком запитань, що виносяться на модульний контроль. Потім переглянути конспект лекцій, звертаючись при цьому до Конституції та чинного законодавства України, повторити поняття та терміни, їх ознаки, функції, види, структуру тощо.

Вивчення навчальної дисципліни “Правознавство” завершується складанням усного семестрового іспиту, метою якого є перевірка ступеня засвоєння навчального матеріалу та його розуміння студентом. Іспит обов’язково складають студенти, що набрали протягом семестру менше 60 балів, за умов виконання всіх самостійних завдань, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.

Для успішного складання семестрового іспиту студентам необхідно переглянути увесь програмний матеріал, у тому числі і конспект лекцій та рекомендовану спеціальну літературу, повторити відповіді на контрольні запитання. Іспит проводиться в аудиторії університету у формі індивідуальної співбесіди через постановку викладачем питань, які наведені у білеті, і відповідей на них студента. При цьому викладач, оцінюючи знання студента керується такими критеріями як: правильність відповіді на питання, повнота і конкретність, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов’язувати теорію з практикою, логічно і аргументовано висловлювати свої думки, культура мови.

Результати складання семестрового іспиту оцінюються за 100-бальною шкалою оцінок, яка перераховується у чотирибальну оцінку („відмінно”, „добре”, „задовільно”, „незадовільно”) і вносяться до екзаменаційної відомості та залікової книжки студента.

Додаток 1

**Зразок оформлення титульного листа реферату**

Міністерство освіти і науки України  
Запорізький національний технічний університет

Кафедра політології та права

Реферат

з правознавства на тему:

„Основні аспекти адміністративної відповідальності  
за корупцію і корупційні діяння”

Студента групи ФЕУ-115  
денної форми навчання  
Винника Дмитра Ігоровича

Викладач: кандидат  
історичних наук, доцент  
Кириченко Віктор Миколайович

Запоріжжя – 2006



План

Вступ .....	3
Розділ 1. Адміністративна відповідальність як інститут адміністративного права.....	5
Розділ 2. Поняття і відповідальність за корупцію	
1.1. Корупція і корупційне діяння: поняття, сутність, відмінності.....	11
1.2. Правові засади боротьби з корупцією.....	15
1.3. Характеристика інших правопорушень, пов'язаних з корупцією.....	19
Висновок.....	22
Список використаної літератури.....	24

